

Åsikter

fredag 11 november 2016

Låt inte skolbarnen fortsätta vara pjäser i det politiska maktspelet

Äntligen har skolansvariga statsråd erkänt att deras skolpolitik drivit mängder av svenska elever till att ligga bland OECD-ländernas bottenkikt. Dessutom är inte heller den svenska skolan jämlik som förr. Det är verkligen bedrövligt att politiker inte hörsammat larmrapporter och lärares påtalanden förrän PISA-rapporterna fick omvärlden att reagera. Utifrån min egen undersökning i 11 kommuner försökte jag för mer än ett decennium sedan påtala min oro över att svenska tonåringar mellan 1989 och 2003 blivit allt sämre på att läsa. Någon väckarklocka blev det inte för dåvarande utbildningsministern Östros. Inte heller att Nationella utvärderingen (NU) från 2003 visade detsamma, nämligen att på ett decennium hade det skett en tredubbling av antalet svaga läsare samt att likvärdigheten försämrats. Utan i likhet med många lokala skolpolitiker mörkade också statsråden de negativa siffrorna. Den egna politiska framtiden prioriterades framför skolbarnens. Utan att gå in på mina efterforskade fakta (dolda siffror, brev och insändare) vill jag nyansera statsråden Fridolins, Ekströms och Shekrabis debattinlägg i rikspress nu i november där attack och fokus ensidigt riktas mot marknadens vinstuttag. Ska det nu erkända misslyckandet tillrättaläggas måste fler orsaker belysas. Varför inte lyfta fram vad Torsten Husén skrev 1998. Han var den skolexpert som stod bakom den framgångsrika jämlika kunskapsskolan, den skola som Finland nu behållit.

Han skrev: *"Kommunaliseringen av skolan som i hast genomfördes utan föregående utredning eller remissförfarande - något helt otänkbart under den erlanderska eran – samtidigt som statsbidraget inte längre knöts till att man levde upp till läroplanens mål, har haft följder man inte förutsåg. Stor variation i resursanvändning"*. Han tar också upp hur kommunerna började med en som han skriver *"pervers interndebitering"* genom att drastiskt höja lokalkostnaderna på bekostnad av undervisningskostnaderna. Om Göran Perssons sjösättning av en ny gymnasieskola skriver han *"Givetvis kan man inte ha ett system där ett stort antal gymnasieelever lämnar skolan utan betyg"*. Detta skrevs alltså för snart två decennier sedan, men ignoreras helt. Måhända nuvarande skolpolitiker skulle ta sig tid att begrunda denna nestors analys av sina snabbreformer. Visserligen talar Anna Ekström varmt om långsiktighet och samförstånd men i P1:s lördagsintervju (2016-11-05) framhåller hon samtidigt Göran Perssons skolpolitik och frontar med rödgrön marknadspolitik. Detta är en påtaglig markör för att **statsråd fortsätter att använda skolbarnen som pjäser i det politiska maktspelet**.

Ett exempel på att man inte tagit lärdom av tidigare tillkortakommanden är att skjuta över bedömning av lärares individuella lönepåslag till fack och arbetsgivare. Att som vid hastkommunaliseringen inte initiera lärarna ute på fältet utan att göra upp centralt med facken om lönebytte mot kommunalisering var en ojusthet som skapade mycket osämja och dålig arbetsmiljö ute på skolorna. Det blir inte lugnare av om den politiska taktiken återanvänds. Som tidigare kommer med stor sannolikhet mycket energi att behöva läggas på vuxnas konflikter kring ekonomi istället för på elevernas undervisning. För att förhindra inblandning av godtycke, girighet och orättvis bedömning om en lärare ska få ett statligt lönepåslag borde rimligtvis detta beslutas av central skolmyndighet utifrån lärarens CV.

Alltså, ska den svenska negativa trenden hos elevers kunskaper liksom den bristande likvärdigheten mellan skolor brytas är det inte hos dem som tidigare i politiskt maktintresse, inkompetens och kanske högmod sänkte den svenska skolan utan hos dem som lyckats. Kan nämna att Torsten Husén dog sommaren 2009 desillusionerad och bedrövad över hur det svenska skolsystem som han med varsamhet varit med att lotsa fram till att bli både en likvärdig och världsledande kunskapsskola kom att raseras på några årtionden av politiska fältherrar och amasoner (jag talade med honom på våren 2009).

torsdag 12 november 2015

Pengaintresse i prioritet?

Jag blir förvånad över att forskare vid Karolinska Institutet (KI) i höst går ut i massmedia och marknadsför att de i sitt företag *Optolexia* har utvecklat en ögonkamera för tidig upptäckt av dyslexi. Vad jag känner till har ögonkameror för registrering av ögonrörelser funnits sedan länge, tror det var permobildoktorn Per Uddén som tog den till Sverige i samband med Kronobergsprojektet för flera decennier sedan. Att den inte kom till praktisk användning hade visst något med upphovsrätten att göra? Man kunde ju inte börja sälja något som man inte hade upphovsrätt till. Detta kanske är löst nu? Någon vetenskaplig nyhet att ögonkameror kan påvisa att dyslektikers ögonrörelser är annorlunda än normalläsares är minsann ingen nyhet.

Jag blir också förvånad över hur man som forskare börjar planera för en stor försäljning både nationellt och internationellt innan man slutfört sitt projekt, validerat metoden med uppföljning av de elever som man testat.

Någon publicering i någon vetenskaplig tidskrift har jag inte heller sett. Men som forskare vid KI kanske vägarna till vetenskaplig lansering är lika lättillgängliga som de är till de kommersiella och massmediala arenorna.

Innan skolsverige börjar lägga stora summor på en diagnosmetod, som ännu inte har utprovats tillräckligt, kanske man ska erinra sig hur värdelös för skolan den förra KI-satsningen RoboMemo blev. Dataprogrammet för minnesträning som utgav sig för att hjälpa både ADHD- elever och läs- och skrivsvaga. Här har Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) i efterhand konstaterat att det finns inget vetenskapligt stöd för att hävda att minnesträningsprogrammet RoboMemo minskar symptomen hos elever med adhd och inte heller har det hjälpt dyslektiker.

Vårt att betänka är att en uppmärksam lärare kan upptäcka lika fort som en ögonkamera att en lågstadielev har svårt med nybörjarläsningen. Men vad en kompetent lärare kan göra och inte en ögonkamera är att gå vidare med att utröna vad som ligger bakom läsproblemen och ge vägledning om åtgärder. Problemet i skolan ligger inte att tidigt upptäcka dyslektiker utan problemet är att det inte finns tillräckligt med kompetenta lärare inom området och att för lite pedagogiska resurser tillsätts för att hjälpa nybörjare att komma igång med sin läsning. Se gärna på vilka stora specialpedagogiska insatser finländska ettor åtnjuter.

Därför är mitt råd till svensk skola att satsa pengarna på lärarkompetens istället för på en för skolbruk knappast behövlig ögonkamera. Skolan har som Peter Englund uttryckte sig inte rätt att provskjuta på oskyldiga skolbarn utan att vara förvissade om att träffa rätt!

måndag 18 augusti 2014

Skolans kommunalisering - ett hastverk

Den 13 augusti sändes i "Vetandets värld" i P1 ett program kring kommunaliseringens påverkan på sjunkande kunskapsresultat i svensk skola, se länken <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/415538?programid=412>

Det jag fäste mig speciellt vid var de klagörande slutsatser kommunaliseringens utredare professor Leif Lewin kommit fram till. Slutsatser som helt överensstämmer med mina, nämligen den överrumplingstaktik och den ovarsamma och arroganta hantering som dåvarande skolminister Göran Persson körde över oss lärare med. Som åhörare på en speciallärarkonferens i Stockholm senvåren, eventuellt tidig höst, 1989 (alltså innan några beslut var fattade) informerade Göran Persson oss speciallärare att vi skulle kommunaliseras. Hemkommen undrade jag med mitt fackliga ombud om detta var sant, vilket hon sa helt saknade substans. Hon sa att jag måste hört fel, vilket det senare på hösten visade sig att jag inte gjort. Det hela var alltså redan uppgjort på våren med SL:s ordförande Solveig Paulson. Jag gick då ur facket!

På lokalnivå har jag också fått känna på hur brutalt och oskickligt skolpolitiker i Östersund i sin spariver påtvingade, trots starka lärar- och föräldraprotester, östersundsskolorna sexårsstart och åldersintegrering. Hur det gick med den finns på länken http://www.mglos.se/Sexarsstarten_som_fick_baklaxa_MG%202013.pdf

Kan nämna att jag var i telefonkontakt med professor Torsten Husén våren 2009, några månader före hans bortgång, och det var en minst sagt bedrövad före detta skolforskare (expert vid Erlanderregeringens skolkommission och genomförande av enhetsskolan/grundskolan) som innan sin död (juli 2009) fick se sitt livsverk raseras. Han menade att den i hast genomförda kommunaliseringen av skolan utan föregående utredning eller remissförfarande och prövning i mindre skala hade varit otänkbar under den erlanderska eran. Torsten Husén skulle säkerligen med både sorg och tillfredsställelse ha läst professor Leif Lewins utredning och hört hans inlägg i P1:s "Vetandets värld" den 13 augusti.

Med detta vill jag inte ta ställning till om skolan ska återförstatligas, frågan är komplex och måste synas mer detaljerat. Vad ska förstatligas, allt? lärartjänster? ekonomi- och regelstyrning? etc. Den framgångsrika finska skolan är kommunal, men regelstyrd. Här kan inte kommunala politiker härja fritt med resurser, lärartjänster och hitta på egna regler. Finsk lärarutbildning har dessutom i decennier på akademisk nivå gett blivande lärare nödvändiga kunskaper i läsinlärning, fundamentalt för all vidare kunskapsinhämtning. Denna didaktiska kompetens har varit starkt eftersatt i svensk lärarutbildning i några decennier. Ett tag kunde man i Sverige till och med bli lärare i årskurserna 1-7 utan att ha läsinlärning i sin utbildning! Med ett sådant förakt för ämneskunskaper är det inte konstigt att många nyblivna lärare kände sig vilsekomna och helt oförberedda när det gällde att hantera frågor inom läs- och skrivinlärning. Förhoppningsvis kommer den nya lärarutbildningen (start 2011) med inriktning F-åk 3 att göra de nya lärarna bättre rustade både att lära barn att läsa och kunna motstå allehanda pedagogiska modenycker. Frågan är bara om kommunala skolpolitiker kan hålla fingrarna i styr då charlataner eller undergörare kommer med sina mirakelmetoder.

torsdag 18 april 2013

Barnexperiment - svensk skola i fritt fall

Den 14:e april skrev Anna Dahlberg i Expressen en mycket intressant och läsvärd ledare där hon refererar till Per Kornhalls nyutkomna bok *Barnexperiment – svensk skola i fritt fall!* (Leopard förlag).

Jag har nu läst den och vill varmt rekommendera den. Hans analyser, tankar och åsikter bakom den skrämmande försämring som skett i svensk skola efter skolans kommunalisering och skolpolitikernas ständiga reformerande är synnerligen läsvärd. Han ger också många förslag på hur vi ska kunna vända utvecklingen och hänvisar bland annat till hur man gjort i Finland, ett land som kopierat det svenska skolsystemet fram till 1990-talet. Tidig identifiering av elever med inlärningsproblem, tydliga regler för stödundervisning, välutbildade lärare, skraddarsydd specialundervisning, kunskapsinriktad skola, ett statligt verk för skolan (Utbildningsstyrelsen) etc. är troligen några förklaringar bakom den finska skolans framgång. Detta fanns i svensk skola tidigare och då låg vi också i täten. Men så skulle svenska politiker och skolideologer i början av 1990-talet skapa *världens bästa skola* och politiska överrumplingsreformer utan forskningsstöd och utvärdering av konsekvenser satte fart. Alla partier har här haft fingrarna i syltburken och borde nu känna ett stort gemensamt ansvar att vända på utvecklingen och lägga det politiska maktspelet och revirinmutandet åt sidan.

Läs gärna också Dahlbergs ledare, som visar att hon är påläst och ställer sig över det politiska käbblet och manar till att svenska och internationella skolexpertter får komma till tals <http://www.expressen.se/ledare/anna-dahlberg/satt-bjorklund-i-skolbanken/>. Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet måste bli vägledande såsom i Finland. Sådana journalister behövs liksom att fd. undervisningsråd inom Skolverket (Kornhall) ger oss en inblick i vad som händer bakom kulisserna när politiker i kortsiktigt eget maktsyfte får experimentera ansvarslost bland försvarslösa skolbarn och nedtryckta lärare.

söndag 7 april 2013

DN:s Söndagskrönika

Tack Peter Wolodarski (2013, 7 april) för artikeln: ”*Befria skolan från reformivriga politiker*”, Dagens Nyheter, s. 5, <http://www.dn.se/ledare/signerat/befria-skolan-fran-reformivriga-politiker> Den är välbehövlig, inte minst när S-kongressen vill utöka kommunernas beslutsmakt i skolfrågor. Ska verkligen kommunpolitiker ges utvidgat ansvar på ett område där de så kapitalt har misslyckats?? Elevernas kunskaper sjunker liksom läraernas trivsel och yrkesstolthet. Rektorer har säkerligen inte heller det lätt, fastklämda som de är mellan statliga förändringsdirektiv och kommunala besparingar.

Min hemkommun, Östersund, är ett talande exempel på hur dyrt det kan bli både ekonomiskt och kunskapsmässigt när en politiker fått ha skolan som karriärsstege eller övningsfält för provskjutning av flummigheter, en liknelse använd av Peter Englund, författare, historiker samt ständig sekreterare i Svenska akademien. I Östersund påtvingade ledande skolpolitiker sexårsstart samt åldersintegrering trots protester från både lärare, rektorer och föräldrar. Det var först efter bakläxa från skolinspektionen att skollag och läroplaner måste följas som skolansvariga vek ner sig. Men då hade fjorton år hunnit passera och östersundselevernas kunskaper hade rasat mer än riksgenomsnittet trots att majoriteten av östersundseleverna blivit tvungna att gå om ett år på lågstadiet. Den kommunala grundskolan i Östersund blev alltså tioårig och den konsekvensen hade självfallet inte skolpolitikern, numera ledande landstingspolitiker och regionråd, räknat med. Hans kalkyl var att ett förskoleår skulle sparas in.

För att inte missförstås vill jag deklarerat att jag inte är emot en tioårig grundskola med obligatorisk förskoleklass för sexåringar. Men då ska där ingen formaliserad vuxenstyrd undervisning ske. En för tidigt insatt sådan har flera utvecklingspsykologer varnat för, eftersom en undervisning som går ”över barnens huvud” riskerar att kväva deras motivation och nyfikenhet och därmed vara skadlig för både deras kognitiva och emotionella utveckling. Förskolebarn ska ges tid att mogna i sin egen takt i strukturerade barncentrerade lekfulla inlärningsmiljöer.

onsdag 14 november 2012

Dra inte för höga växlar på betygsforskning

I november 2012 återoppar Miljöpartiet i flera lokaltidningar att Göteborgsforskning kommit fram till att de ”*allra flesta elever får sämra studieresultat i sjuan om de fått betyg i sexan*”. Visst kan jag ha förståelse för att det är lockande att gödsla med tvivel, då en forskares resultat *tycks* stödja de egna politiska åsikterna. Men här vill jag varna för att dra för höga växlar på denna skolforskning där forskaren (Alli Klapp) hävdar att en effektstorlek på över 0,10 ska vara värd att beakta. Detta strider mot vad dess upphovsman (Cohen, internationell erkänd statistiker) uppger. Han anger nämligen att värden under 0,2 ska anses som betydelselösa och den effektstorleken uppnås på ingen av de mätta variablerna i Göteborgsundersökningen gjord på pojkar och flickor födda 1967-1983. Nämnas kan att på den tiden hade vi relativa betyg, en annan källa till osäkra tolkningar.

Även om jag är kritisk till Göteborgsforskarens överdrivna statistiska tolkningar så ser jag i den funna tendenser och förklaringar som också jag funnit i min och annan forskning, nämligen att det råder skillnad mellan pojkar och flickor på så sätt att pojkar överskattar sin förmåga. I Göteborgsundersökningen fann man nämligen att flickor var relativt opåverkade av betygsättning medan pojkar, speciellt lågpresterande, var negativt påverkade. Kan det vara så att ju längre upp i systemet som betyg slopas desto längre får pojkar leva i tron att de är bättre än de i verkligheten är? Är detta utvecklande för dem?

Själv är jag efter flera decennier som speciallärare på högstadiet emot att elever får sitt första betyg i känsliga tonår. Däremot stöder jag att betyg ges i sexan, alltså som nu beslutats i demokratisk ordning. Detta både för att ”svaga” pojkar och deras föräldrar ska få veta läget och kunna agera tidigare. Det är så lätt att föräldrar invaggas i att deras barn är bättre än de verkligen är vid korta utvecklingssamtal, då lärare vill lyfta fram det positiva, vilket också föräldrar helst vill höra. Dessutom tvingas lärare till en mer objektiv utvärdering av elevens kunskaper och också på hur den egna undervisningen fungerat. Min åsikt är alltså betygssättning i åk 6, men avvakta med sådan i lägre klasser sedan vi fått veta mer om effekterna på nutida grundskoleelever. Och låt skolan få arbetsro och sätta sig in i det nya!

torsdag 9 december 2010

Sexårsstarten som fick bakläxa

Återigen har ålder och skolstart aktualiserats. Startskottet denna gång var utredningsförslaget (SOU 2010:67) om en treårig försöksverksamhet om flexibel skolstart. I en debattartikel i GP deklarerade ordförande i Lärarnas riksförbund, Metta Fjelkner, att förbundet inte ville ha någon införsel av flexibel skolstart. Istället föreslogs en obligatorisk tioårig grundskola med sexårsstart. Förbundet ville ha ”mer skola än förskola” och förhindra enligt dem den vanligt förekommande felinlärning som skedde i förskoleklasserna. Barnen skulle tidigt få ”möta riktiga lägstadielärare som vet hur man lär ut” så att det blev rätt från början. Någon dag efter följde ledaren i Expressen upp med ytterligare argument för sexårsstart och redaktören undrade vad utbildningsminister Jan Björklund egentligen väntade på? En undran som är helt förståelig mot bakgrund av att sexårsstart och tioårig grundskola varit på den liberala agendan alltsedan oppositionstiden och stöd för införandet fanns hos såväl Centern, Moderaterna som Socialdemokraterna. Jan Björklund är ju knappast heller känd för att vara senfärdig och förändringsrädd. För mig visar däremot Jan Björklunds avvaktande hållning på att han lyssnat och tagit till sig vad utredningen redovisat om forskningsläget kring sexårsstart. Att som Metta Fjelkner påstå att man i betänkandet bortser från aktuell forskning visar på dålig påläsning, där står nämligen:

”Kunskapsöversikterna ger inte tydliga belägg för att en tidig skolstart skulle vara gynnsam för elevers senare skolprestationer. Forskningen pekar snarare på att en tidig formaliserad skolgång, med mer vuxenstyrd undervisning, missgynnar elever i den fortsatta skolgången. Däremot är forskningsresultaten tydligare vad gäller förskolans betydelse för hur elever lyckas senare i skolan. En längre tid i förskola med god kvalitet har positiva effekter på barns kognitiva, sociala och emotionella utveckling.” (s. 13).

Detta att sexårsstart kan vara kontraproduktivt är något som man bittert fått erfara inom grundskolan i Östersund. Som östersundare känns det något olustigt att, i denna för Östersunds kommun svåra tid med parasitdrabbat dricksvatten, också leverera ett bakslag inom skolan. Men min forskarplikt manar ändå till handling att inte undanhålla vårt tillkortakommande, utan öppet redovisa våra erfarenheter för att mana andra till eftertanke. Inte minst denna vecka då vi åter fått veta att svenska 15-åringars resultat i läsförståelse, matematik och naturvetenskap försämrats ännu mer i jämförelse med andra länders samt att likvärdigheten fortsätter att på ett högst oroande sätt öka inom svensk skola. Att som Metta Fjelkner påstå att lösningen skulle vara

en *skolifiering* (min kursivering) av förskolan och en tidig insättning av "riktiga" lärare kan inte få stå emotsagt. Dels undrar jag i vilken omfattning lärarutbildningen i Sverige de senaste åren har levererat dessa läsinlärningsexperter, då inga lågstadielärare utbildats utan 1-7 lärare, som till och med tilläts välja bort läsinlärning i sin utbildning!! Dels visar vår erfarenhet av sexårsstart att skolan trots erfarna välutbildade lärare inte var "sexårsmogen" att ta emot sexåringarna på deras villkor och det torde gälla än idag för många skolor i landet. Så åter till sexårsstarten i Östersund.

Ingen kommun i landet (eventuellt med undantag av Skurup) torde under så lång tid och i en sådan omfattning genomfört en tioårig grundskola med sexårsstart. I Östersunds kommun hade vi i början av 1990-talet en "reformglad" skolpolitiker (numera landstingsråd) som vurmade för både sexårsstart och ålderintegrering och precis som Metta Fjelkner drog till med att förslagen hade forskningsstöd. Många gick på "kvackandet" och sexårsstart började införas i Östersunds grundskolor 1994. År 2002 var andelen sexåringar som började skolan uppe i ca 95%. Tilläggas kan att detta inte skedde på initiativ av föräldrar eller lärare. Sedan två år tillbaka är vi nu tillbaka på ruta ett, dvs. sjuårsstart och i huvudsak åldershomogena klasser. Tankegången i Östersund var inte att införa ett olagligt tionde skolår, men så blev det. De flesta eleverna blev nämligen tvungna att ta ut ett extraår i tvåan, vi fick "lilltvåan" och "stortvåan". Trots tre års skolgång på lågstadiet uppvisade de sexårsstartande eleverna enligt kommunprov sämre resultat än vad sjuårsstartande eleverna uppvisat tidigare efter två års skolgång och tendensen fanns kvar i årskurserna 4 och 5. Nu har de sexårsstartande eleverna också passerat grundskolan och trots att de flesta av dem gått tio år i skolan har de inte uppnått samma resultat som vad sjuårsstartande elever tidigare uppnådde på nio år. Det gäller bl.a. behörighet till gymnasieskolan. Andelen elever som lämnar grundskolan i Östersund utan att ha uppnått målen i svenska är i år också större än riksgenomsnittets.

Orsaken till bakslaget med sexårsstart håller jag för troligt att det till största delen var att allför många sexåringar inte hade tillräcklig språklig medvetenhet och därför inte kunde tillgodogöra sig, som betänkandet uttrycker det, "en tidig formaliserad skolgång med mer vuxenstyrd undervisning". Särskilt gällde detta de sexåriga pojkarna, som vid skolstarten 1994 i genomsnitt på ett "läsmognadsprov" hade 8 rätt av 18. Mot bakgrund av att risk för lässvårigheter antas finnas om elever inte uppnått minst 12 rätt på detta prov befann sig 75 % av de sexåriga pojkarna i riskzonen. Nu med sjuårsstart och satsning på språklekar i förskoleklasser håller detta på att rättas till och förstaklassarna kommer numera väl förberedda till skolan och ligger väl till i sin nybörjarläsning efter två skolår. Förhoppningsvis kommer denna positiva utveckling också att hålla i sig framöver och vi återgår till bättre resultat i kommande avgångsklasser.

Sammanfattningsvis är min uppmaning att skolansvariga inte ska hasta iväg med sexårsstart, såvida de inte är förvissade om att de har en "sexårsmogen" skola. Det kan annars bli en svidande och dyrköpt bakläxa som det blev i Östersund. Det är också min övertygelse att den negativa trenden i svensk skola kan stoppas om en mer vetenskapsbaserad forskning får bli mer styrande i skolutvecklingen än fackligt och politiskt revirinmutande förslag. Själv välkomnar jag därför det mer vetenskapsbaserade utredningsförslaget att först i mindre skala pröva en flexibel terminsstart för sex- och sjuåringar och först därefter fatta det övergripande beslutet. Försöksverksamhet med att gå långsamt fram, steg för steg, var förr utmärkande för stora förändringar inom det svenska skolsystemet. Tänk om Göran Persson följt detta Erlanderska arbetssätt, då hade vi sluppit både gymnasiefiaskot och hastkommunaliseringen! Jag uppskattar därför att Jan Björklund skyndar långsamt fram med sexårsstarten.